

בת אלישבע האבודה

בערב סגריר אחד, בשלהי השנה שעברה, בשעת מבצע עונתי של הכנסת קצת סדר בארכיון הפרטי — בעיקר כדי „לדלל“ קצת את ערי-מות המכתבים שנצטברו במשך הזמן ולמסור את הראויים לכך לארכיון של „גננים“ — נתקלתי לפתע בפיה-סת נייר אפורה ודהוייה: איגרת מלונדון, הנושאת את התאריך 7.6.1947, ושרשומות היו עליה בעב-רית השורות הבאות:

„מר לאור הנכבד, תודה רבה לך בעד הרשימות ששלחת לי — הן ענינו אותי מאד, ומאד שמחתי לקבלן. אמת, הן באו כהפתעה, אולם כהפתעה נעימה. לא חסרה גם נימה של צחוק — כיוון שהעיתונים היו במעטפה הומה-בהירה. מאורכת — לכל פרטיה ודקדוקיה כאחת, „המעטפות המכילות פצצות“, שגילו פה באנגליה בימים האחרונים...“

„ושוב אני מודה לך, פעמיים — פעם בעד אמא, שרצונה היה שאקי-בל את רשימותיך, ופעם בגיני. בכ-בוד ובתודה — מירה ביחובסקי (ליטל)“.

יוני 1947... ימי המאבק והטי-רור בארץ, ימי מהומה ומתיחות לקראת החלטת האומות המאוחדות על גורלה של הארץ, ימי ארנסט בוויין ו„מכתבי הפצצות“ שנשלחו ע"י אנשי לה"י לפי כתובות „נבחרות“ של אישים שונים באנגליה. כמעט הצי"יובל שנים... והנה לפתע — מכתב קצר זה של מירה ביחובסקי, בתה היחידה של המשוררת-הגיורת אלישבע, הבודדת והטראגית, היושבת בצריפה הדל בשכונת מונ-טיפירי ונושאת במרירות ובזעם את סבלה ומצוקתה, — וחוזרת בנוסטל-גיה אל מחוז ילדותה, אל ריאואן ואל מוסקבה... התאכזר לה הגורל, למשוררת הלירית עדינת הנפש, אשר למדה עברית עוד ברוסיה, גישה לשמעון ביחובסקי, סופר ומו"ל, ידי-דם של ברנר וגנסין, וכתבה שירים עבריים שראו אור בכרכי „התקופה“ ושאר כתבי-העת של שנות העשרים והשלושים, נתאלמנה מבעלה באחד ממסעיה לאירופה, לשם יצאה כדי להופיע בערבי קריאה לפני קהל יהודי, — שלא בא להופעותיה —

המשורר

אלישבע

נשארה בחוסר כל וחזרה לארץ, כש-נחמתה היחידה בחיים היחה הבת מירה, לימים תלמידה מצטיינת בגימנסיה הרצלית...“

בת יחידה זו התגייסה בימי המל-חמה לחיל-העזר לנשים (איי.טי.ס.) — ושוב נותרה האם גלמודה ונשי-כחת כמעט, כי היישוב הלוחם היו-לו דאגות אחרות מאשר לדאוג ל-משוררת-הגיורת אשר הלכה בעקבות-רות המואביה ובראש אחת מאסרי-פוח שיריה רשמה את הפסוק — „עמך עמי ואלוקיך אלוקי“... ארזך הוא הסיפור, אומלל וטראגי, ולא כאן המקום לגולל אותו מחדש בפרוט-רוט. בין עוצר אחד למשנהו, בימי מצב צבאי ומול פני משטרת שרונה הבריטית, אשר כל תנועה בכביש נראתה בעיניה חשודה, היינו הולכים אל אלישבע ברגל מסביבות „עלית“ ברמת-גן, כדי לעמוד לצמיגה במצו-קתה, לעזור לה במידת האפשר, לעודדה, להוציא מלבה את המרירות עם הרגשת הניכור — או לא היה המושג הזה מקובל עדיין — בתוך הסביבה שהיחה לזרה, לא-ידידותית. אותה שנה כתבת על אלישבע מאמר בגליון חג-השבועות, אשר

הכותרת שלו היחה, עד כמה שזכור לי — „רות מעל גדות הוולגה“, ועוד איזו רשימה בעתון אחר, גם טיפלי-תי בהוצאת ספרון שנכללו בו כמה מסיפוריה, — לרגע נתבהר איפוא האופק, החיוך הופיע על הפנים, והמשוררת הזקנה ביקשה ממני לש-לוח את אשר כתבתי עליה לבתה, הגב' ליטל, היושבת בלונדון, לא-חר שבימי המלחמה הכירה במצרים חייל בריטי ונישאה לו. שלחתי אי-פוא את המעטפה ה„חמוזה בהי-רה“, שבמיטב ההומור, בעברית ספ-רותית ללא דופי, השיבה לי מירה ליטל לבית ביחובסקי, שלרגע חש-בה כי זו אחת „המעטפות המכי-לוח פצצות“...“

קרוב לחצי יובל שנים נקפו מאז המשוררת אלישבע הלכה לעולמה ו-היא הובאה למנוחת-עולמים בבית-העלמין של קבוצת כינרת, ליד חב-רתה המשוררת רחל. כיוון ש-עמדנו בשלהי השנה כאשר נתגלה לי הפתק של מירה, שעורר זכרו-נות עצובים למדי מאותם הימים הסוערים, לקחתי כרטיס-ברכה לחג המולד ולשנה-האזרחית החדשה, ו-רשמתי עליו בעברית כמה דברי

ברכה למירה, הבח האבודה של אלי-שבע, מירה הרחוקה, תלמידת „הרצי-ליה“ המצטיינת. כמה פרחי ירושלים היו מודבקים בתוך הכרטיס, אשר שלחתי לפי המען הישן-נושן, בלי כל תקווה שהוא יגיע לתעודתו ו-יעורר קצת געגועים לארץ...“

והנה רק בימים אלה — כעבור מחצית השנה — חזר המכתב מלונדון, כשעל המעטפה רשומה הע-רה של הדוור: „לפי כתובת זו — אינה נמצאת“. סיפרתי את דבר המכתב שלא הגיע, למשוררת אנדה עמיר, ולהפתעתי הגדולה שמעתי מפיה, שהיא עומדת בקשר מכתבים קבוע עם מירה ביחובסקי, הנמצאת עתה עם בעלה הגנן ושלוש בנותיה אי-שם ביבשת אפריקה, היתה בקניה, עתה היא עברה עם בני משפחתה למאלאווי, שם קיבל בעלה משרה ממשלתית של מתכנן גנים. אנדה מסרה לי גם מכתב ארוך של מירה, חציו כתוב בעברית, חציו באנגלית, כשהחלק העברי פותח במשפט — שמותר אולי לצטט אותו — „השנים עוברות כל-כך מהר, ואני שוכחת יותר ויותר, אפילו אם אינני רו-צה לשכוח, לכתוב עברית, הגונה. זה לא קשה להבין — אין לי הז-דמנות לדבר או לכתוב עברית, אפי-לו אם אני קוראת מזמן לזמן“...“

נושא לרומאן סנטימנטאלי? ואו-לי — ל„סאגה“ של משפחת משוררת עברית — „רות מעל גדות הוולגה“ או מסביבות מוסקבה, בתו של מורה כפרי רוסי ואם אנגליה, אשר אביה ההרפתקן נדד בשנות השמונים של המאה הקודמת מאנגליה לרוסיה, ו-היא — הבת-המשוררת, רעייתו של סופר עברי, גיורת, גלמודה וטרא-גית, חיה בארץ בתוך סביבה זרה, בצריף דל, במחסור ומצוקה, והיא סובלת וממורמרת, — „כי המר לי שדי מאד“... ובתה — מירה, התל-מידה המצטיינת ב„הרצלית“, אי-שם בתוך הג'ונגל האפריקני, עם בעלה האנגלי ושלוש בנותיה, ה-הרחוקה והאבודה בעולמה הור, ה-שוכחת לכתוב עברית, „הגונה“, אשר כנעוריה הצטיינה בסגנונה העברי היפה, המלוטש... אי הסופר שיכתוב את הרומאן או — אם תרצה — את הדראמה?